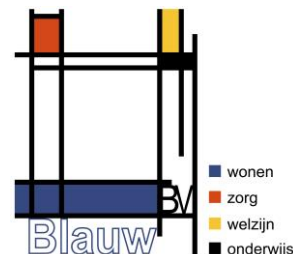

Boekbespreking 'Grip'

Ondertitel: Het maatschappelijke belang van persoonlijke controle
Auteur: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR 108), 2023
Boekbespreking: Theo Stubbé, Blauw BV
Kernwoorden: grip op het leven, omgevingscontrole, ervaren onzekerheid, gezondheid, onbehagen, verdelingsvraagstuk

Inleiding

Het WRR-rapport *'Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle'* gaat diep in op het concept van persoonlijke controle (of zoals de auteurs noemen: grip) en de cruciale rol die dit speelt in het leven van burgers. Het rapport benadrukt dat wanneer mensen controle hebben over hun leven, dit leidt tot een betere gezondheid, welzijn en maatschappelijke betrokkenheid. Een gebrek aan grip daarentegen kan leiden tot problemen zoals gezondheidsklachten, onbehagen en zelfs wantrouwen in de samenleving en de democratie.

De WRR pleit in dit rapport voor een beleidsaanpak die mensen helpt meer controle over hun leven te verkrijgen. Het gaat daarbij niet alleen om economische zekerheid, maar ook om bredere maatschappelijke ondersteuning, zoals aanpassingen in werkregelingen en het verbeteren van woon- en leefomgeving. Een belangrijk voorstel is om wetgeving te ontwikkelen die mensen gedurende hun loopbaan meer zekerheid geeft, zodat ze beter kunnen inspelen op persoonlijke veranderingen, zoals het krijgen van kinderen of zorgen voor een zieke partner.

Dit rapport is een vervolg op het rapport 'Weten is nog geen doen' WRR 97, uit 2017. De WRR schreef in 2017 over het doenvermogen van het individu. Waartoe is een mens in staat om hun eigen gedrag effectief te sturen? Dit rapport Grip gaat over de mate waarin mensen in staat zijn hun omgeving effectief te beïnvloeden, zodat zij hun doelen bereiken. Een goed rapport dat bijdraagt aan begrip.

Kern van het boek

De samenvatting van het rapport geeft een kernachtig overzicht met 7 uitspraken.

- 1) **Veel burgers ervaren onzekerheid en een gebrek aan grip**
Jongeren en huishoudens met lage inkomens leven met onzekerheden, die zich stapelen. Bijvoorbeeld onzekerheid over geld kan leiden tot onzekerheid over het wonen en over de studiekeuze. Hierdoor gaan mensen andere belangrijke levenskeuzes uitstellen, bijvoorbeeld in het aangaan van relaties of kinderen krijgen. Gebrek aan grip op het leven is – meer dan vroeger – een realiteit.
- 2) **Minder grip leidt tot minder geluk, gezondheid en eerder overlijden**
Uit onderzoek blijkt dat een gevoel van controle sterk samenhangt met algemene levenstevredenheid en geluk. Er zijn ook onderzoeken waaruit een verband blijkt tussen controle op het leven en diverse ziektebeelden, zoals depressie tot hart- en vaatziekten.
- 3) **Minder grip is een bron van maatschappelijk onbehagen**
De WRR beschrijft dat een gevoel van gebrekkige controle samenhangt met het gevoel dat het niet goed gaat met de Nederlandse samenleving. De WRR vat dit kernachtig samen als: 'Maatschappelijk zorgen zijn soms verhulde persoonlijke zorgen'.
- 4) **Minder grip hangt samen met meer vertekende beelden en overtuigingen**
Gebrek aan gevoel van controle dragen niet bij aan een positief beeld op de democratie. Het kan leiden tot een sterker denken in termen van 'zij' tegenover 'wij' en tot een grotere voorkeur voor sterke leiders. Dan is het nog maar een kleine stap naar complottheorieën met zondebokken en schijnbaar eenvoudige oplossingen voor complexe vraagstukken.

5) **Met dit denken over grip kunnen andere preventieve maatregelen nodig zijn**

De mentale en fysieke gesteldheid van mensen met minder grip op het leven wordt aangetast met als gevolg dat zij korter leven. De bekende preventie maatregelen zoals minder roken, minder drinken en meer bewegen is niet genoeg. In deze gevallen is het belangrijk ook de ongelijkheid in grip op het leven aan te pakken. Zorg voor betaalbare woningen in plaats van lange wachtlijsten; zorg voor sociale cohesie in de straat/buurt; zorg voor menselijke contacten in plaats van chatbots of digitale formulieren etc.

6) **De schaduwzijde van burgerparticipatie**

De (lokale) overheid stuurt op meer burgerparticipatie onder andere bij de Ruimtelijke Ordening (bv de nieuwe Omgevingswet). Dit is goed nieuws voor wie beschikt over tijd en competenties om mee te doen aan deze participaties. Zij krijgen waarschijnlijk meer controle over hun leefomgeving. Echter mensen die niet beschikken over deze tijd en competenties zullen nog minder controle ervaren en zien dat 'de elite' met meer succes gehoord wordt. Dit risico vraagt snel aandacht bij inspraak-trajecten. Er zijn andere voorbeelden dat de overheid grip heeft willen geven aan Nederlanders, denk aan de 'jubelton' om het mogelijk te maken dat kinderen een huis kunnen kopen. Dit heeft onmiskenbaar bijgedragen aan hogere prijzen in de woningmarkt en daarmee minder grip veroorzaakt bij andere Nederlanders.

7) **De WRR adviseert drie wegen om grip te versterken**

a) Stuur op meer directe controle

Richt beleid en uitvoering op meer mogelijkheden voor burgers om zelf invloed uit te oefenen op hun persoonlijke situatie, zoals goed werk, betaalbare woning, bereikbare studie. Voer dit beleid consistent en transparant uit want er heerst veel wantrouwen uit het verleden, zoals constant wisselende milieu maatregelen of nieuwe vormen van studie financiering.

b) Ondersteun actief indirecte controle

Vakbonden en belangenorganisaties lopen min of meer leeg, maar gelukkig ontstaan ook steeds meer burgerinitiatieven, zoals voedselbanken, broodfondsen en collectieve (massa) claims. De overheid zou deze initiatieven veel actiever kunnen ondersteunen en faciliteren. Met dergelijke organisaties 'van onderaf' kunnen mensen indirect meer grip op het leven krijgen/ervaren.

c) Een overheid met meer focus op collectieve controle

De overheid zou vaker keuzes mogen maken voor aansprekende en solide plannen om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. Dergelijke expliciete plannen zijn sowieso te verkiezen, maar brengen ook een psychologisch effect teweeg in de maatschappij. Plannen voor de ruimtelijke inrichting in Nederland, de omgang met migratie en klimaataanpassingen scheppen orde en inzicht in het leven.

Nawoord Stubbé

Dit rapport is boeiend en waardevol voor bestuur en beleidsmakers, maar ook voor elke Nederlander die zoekt naar duiding van de polarisatie binnen Nederland. Als de 'haves' begrijpen wat de 'have-nots' ontbreken dan is er veel gewonnen voor een beter functionerende samenleving en leidt dat misschien tot een betere gezondheid, meer veilig gevoel en minder onrust. Een goed leesbaar rapport dat bijdraagt aan onderling begrip.

Op mijn website heb ik circa 120 artikelen, boekbesprekingen en rapporten verzameld, waarvan circa 40 gaan over governance en leiderschap. U kunt onbeperkt grasduinen bij het tabblad 'publicaties' op blauwbv.nl of via de QR code.

